

AUTEURS

- × Carlo Sessa, Giorgia Galvini, Instituut voor Studies voor de Integratie van Systemen - ISINNOVA (Italië)
- × Oriol Biosca, Harold del Castillo, Andreu Ulied, MCRIT (Spanje)
- × Herta Tödting-Schönhofer, Jasmin Haider, Alina Schönhofer, Metis (Oostenrijk)
- × Daniel Rauhut, Teemu Makkonen, Universiteit van Oost-Finland - UEF (Finland)
- × Maarten Kroesen, TUDelft (Nederland)

AANLEIDING

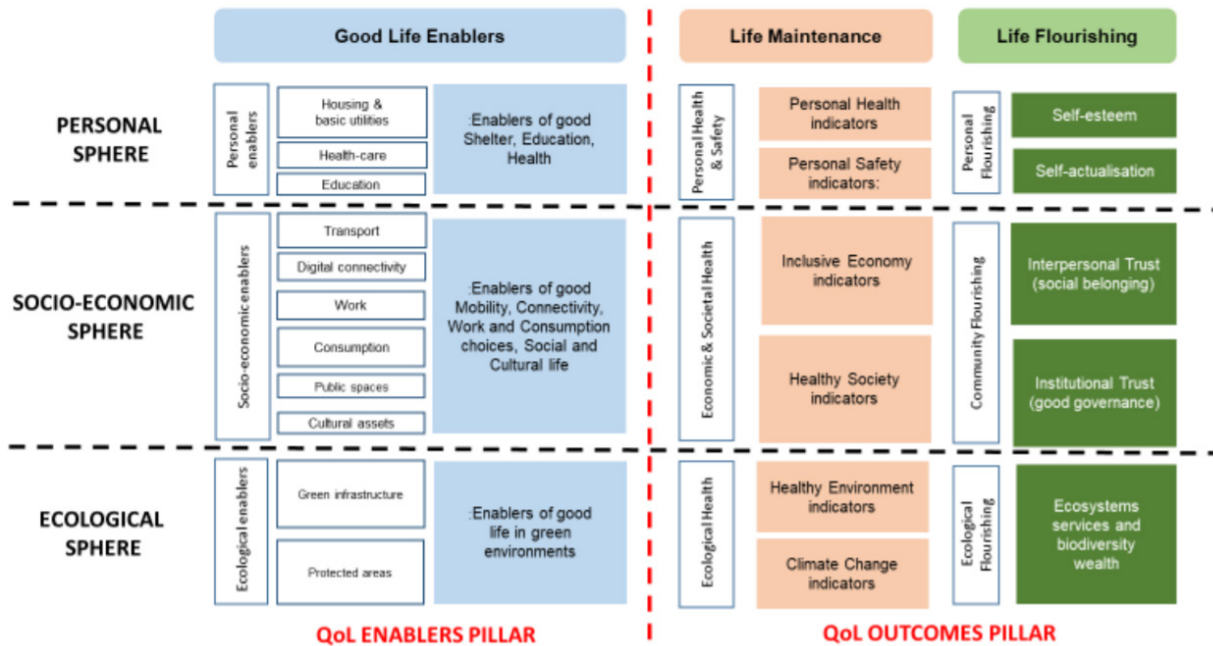
Inkomensniveaus - en de levensstandaard die hier aan gekoppeld is – worden doorgaans gezien als de maatstaf voor ons persoonlijk succes en de kwaliteit van ons leven. Nu men zich steeds meer bewust wordt van de klimaatverandering en het verlies aan biodiversiteit, daarenboven versterkt door de wereldwijde gezondheids crisis, komt de vergelijking tussen groei, welvaart en levenskwaliteit op losse schroeven te staan. Maar er zijn over de laatste jaren heen verschillende alternatieve meetmethodes onderzocht en getest om beter te begrijpen wat telt en wat moet worden meegeteld.

DOELSTELLING

De ontwikkeling van een wetenschappelijke methode om de territoriale levenskwaliteit te meten - ter ondersteuning van beleidsuitvoering - was het doel van het toegepast "QoL"-project. "Territoriale" levenskwaliteit wordt gezien als het vermogen van mensen om te overleven en te gedijen in een territoriale context. Het doel van de studie is tevens gegevens verzamelen over de uitdagingen, resultaten en ontwikkelingstendensen op het gebied van levenskwaliteit in Europese regio's en steden. De studie tracht finaal ook lokale, regionale en nationale beleidsmakers een leidraad aan te bieden om de integratie van de levenskwaliteit in het ontwerp en de uitvoering van territoriale ontwikkelingsstrategieën te bevorderen.

Het in de studie ontwikkelde model is gebaseerd op **twee componenten**: de eerste, **de wetenschappelijke**, omvat drie sferen - de persoonlijke levenssfeer, de sociaaleconomische sfeer en de ecologische sfeer - en drie te meten dimensies van levenskwaliteit - de factoren van het goede leven, van een kwaliteitsvol leven ("levensbehoud") en levensvervulling.

Fig. 1 Het kader voor het meten van territoriale levenskwaliteit



Het tweede is “**procedureel**” (van de samenleving en de politiek) waarbij een op overleg gebaseerde aanpak wordt bevorderd waarbij burgers, deskundigen en beleidsmakers samen bepalen hoe de levenskwaliteit moet worden gemeten om een goed leven mogelijk te maken.

Aan de hand van deze concepten hebben de onderzoekers de realiteit van de territoriale meting van levenskwaliteit en de beleidsvorming onderzocht in **10 casestudies** uit verschillende territoriale contexten, geselecteerd uit verschillende Europese landen: Wenen, Barcelona/Catalonië, Helsinki-Uusima, Noord-Oost IJsland, Luxemburg, Nova Gorica/Gorizië, Wales, Nederland, Letland, en de binnengebieden van Lazio/Monti Reatini. Deze casestudies zijn geselecteerd om de huidige praktijken rond de integratie van maatregelen voor de levenskwaliteit in nationale, regionale en lokale territoriale ontwikkelingsstrategieën te bestuderen en om de methodologie voor het meten van levenskwaliteit op territoriaal niveau te testen.

Het onderzoek ging ook na of er gegevens op een meer gedetailleerd niveau beschikbaar zijn die kunnen worden gebruikt om de verschillende domeinen en subdomeinen van het TQoL-model in alle NUTS 3-gebieden van Europa te meten, waarbij indicatoren voor afzonderlijke aspecten en samengestelde indexen worden berekend om verschillen in levenskwaliteit in kaart te brengen.

BELANGRIJKSTE CONCLUSIES

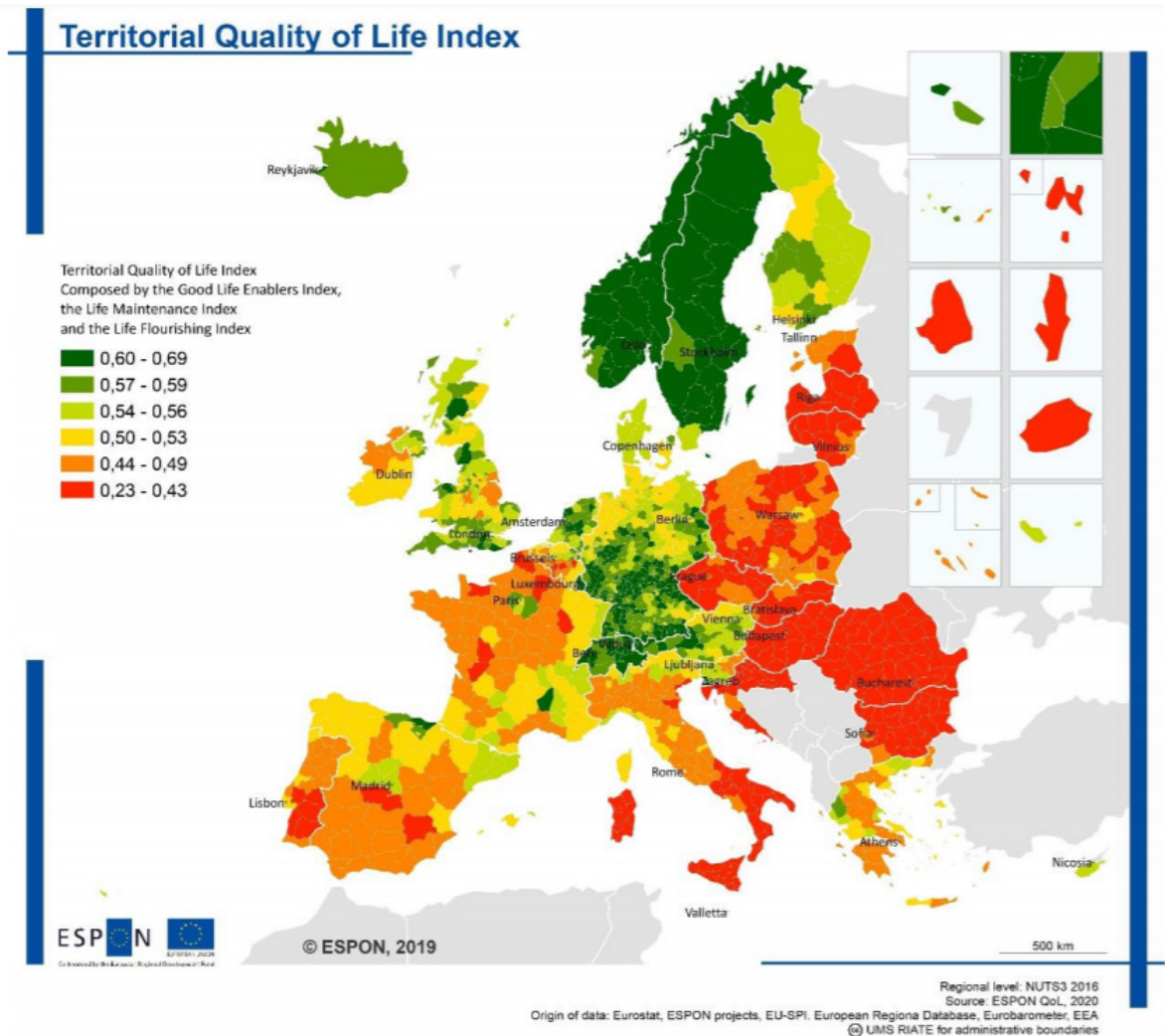
Het eerste deel van de studie is gewijd aan de methodologie en de resultaten van het scorebord dat in het kader van de studie is opgesteld en dat de verschillen tussen de Europese regio's op het gebied van levenskwaliteit aan het licht brengt, uitgaande van de drie hierboven geschetste dimensies.

De kaart hieronder toont de resultaten van de studie, waarbij de samengestelde TQoL-index (de drie dimensies¹ gecombineerd – ‘Good Life enablers’, ‘life survival’ (“maintenance”) en ‘life flourishing’)

¹ Deze dimensies zijn elk onderverdeeld in drie domeinen (de persoonlijke sfeer, de sociaaleconomische sfeer en de ecologische sfeer), dewelke nogmaals onderverdeeld zijn in sub-domeinen. Elk van deze sub-domeinen geeft een indicator weer. Bijvoorbeeld in figuur 1 is “life maintenance” een dimensie met als domein “personal health and safety” en als subdomein “personal safety”. De indicator die voor “personal safety” staat is “safety on the streets”. In totaal zijn er 22 indicatoren. Meer informatie over de domeinen en indicatoren kan in [Annex 2](#) gevonden worden.

op Europees niveau wordt weergegeven. Het beschouwt de factoren van levenskwaliteit, de op het grondgebied bestaande voorwaarden die de levenskwaliteit vergemakkelijken, de handhaving van de levenskwaliteit (zoals ervaren door de burgers met betrekking tot een gezond persoonlijk leven, een gezonde economie en een gezond milieu) en de bloei van het leven (zoals ervaren door de burgers met betrekking tot de vervulling van persoonlijke aspiraties, bloei van de gemeenschap en bloei van het milieu).

Fig. 2 Algemene samengestelde index van TQoL in Europa



In het algemeen presteren hoofdstedelijke regio's en grote steden beter, met bijvoorbeeld hoge levenskwaliteitsindexen in Parijs en Brussel.

Wat de stedelijke regio's betreft binnen Europa, zijn de beste prestaties in grootstedelijke regio's te vinden in de Noord-Europese landen, grootstedelijke regio's langs de "blauwe banaan" in landen als het Verenigd Koninkrijk en België.

De auteurs merken echter op dat het niet verrassend is dat de waarde van de "proefkaarten" (d.w.z. de kaarten die als test werden gebruikt in het onderzoek) die zijn ontwikkeld om de NUTS 3-regio's te vergelijken, werd beïnvloed door het beperkte bereik en, in sommige gevallen, de ongelijke kwaliteit van de statistische gegevens die beschikbaar waren om de 22 subdomeinen (geanalyseerd via een reeks indicatoren die op blz. 15 van [bijlage 2](#) worden opgesomd) van het model te meten. In het algemeen zijn alle gegevens met betrekking tot de ecologische sfeer minder uitgebreid en

van ongelijke kwaliteit in vergelijking met de sociaal-economische indicatoren die gebaseerd zijn op meer traditionele en gevestigde internationale boekhoudkundige praktijken. Het in kaart brengen van het Europese levenspeil op NUTS 3-niveau is echter zeer nuttig geweest om het potentieel van de methode aan te tonen en, als bijproduct, om de gevolgen van ontbrekende gegevens aan het licht te brengen en verbeteringen in de gegevensverzameling aan te moedigen om vergelijkingen van de levenskwaliteit betrouwbaarder te maken.

De auteurs stellen als tweede sleutelement ook een **op de burger gerichte aanpak** voor dat verdere aandacht, ontwikkeling en toegepast onderzoek nodig heeft om zich te manifesteren als een democratische praktijk in heel Europa. Het moet worden opgevat als een participatief proces waarbij de burgers indicatoren kiezen om de plaats waar zij wonen (een natie, een stad, een plattelandsgebied) in de richting van een billijke en duurzame levenskwaliteit te sturen.

Tenslotte werden de gevolgen van de Covid19-crisis voor de levenskwaliteit geanalyseerd:

- × Ten eerste heeft de crisis een aanzienlijke impact op alle aspecten van de levenskwaliteit. De factoren die een goed leven mogelijk maken (eerste pijler) zijn van bijzonder belang gebleken om de crisis te boven te komen;
- × Ten tweede vestigt de crisis ook de publieke en politieke aandacht op de noodzaak om een goede levenskwaliteit op territoriaal niveau te verbeteren en te behouden.

Het tweede deel van de studie is toegespitst op 10 casestudies. Het effectieve gebruik van het concept levenskwaliteit in het territoriale beleid hangt nauw samen met de context en de bestuursprocessen waarin de levenskwaliteit wordt gedefinieerd en gecontroleerd. In dit verband vonden de auteurs verschillende niveaus van betrokkenheid bij de levenskwaliteit:

- × In sommige gevallen voorzien wettelijke bepalingen in de uitvoering van metingen van de levenskwaliteit als basis voor beleidsvorming;
- × Andere casestudies laten zien hoe de toepassing van maatregelen en beleid inzake de levenskwaliteit ook kan voortvloeien uit horizontale plannings- en coördinatietaken, kan ondersteund worden door politieke besluiten of kan dienen als een middel om andere beleidsinstrumenten aan te wenden;
- × Tenslotte zijn er gevallen waarin de levenskwaliteit wordt erkend als een belangrijk concept, maar dat nog verder moet worden onderzocht en ontwikkeld.

Bovendien zijn de casestudies zeer uiteenlopend wat betreft de wijze waarop de burgers bij het beleid worden betrokken. Heel vaak vindt de raadpleging plaats binnen een bredere groep van belanghebbenden, maar niet via een breder participatief proces.

De casestudies tonen ten slotte aan dat er niet één enkele aanpak of één enkel concept bestaat dat op elke territoriale context kan worden toegepast:

- × Ten eerste is de territoriale schaal (Europees, nationaal, regionaal, lokaal, enz.) van invloed op het verschil in betekenis van het begrip en de meting van de levenskwaliteit;
- × Ten tweede wordt de territoriale dimensie van de levenskwaliteit bepaald door:
 - het type belanghebbenden en het soort instellingen dat bij de definiëring betrokken is,
 - de respectievelijke politieke beleidsdoelstellingen,
 - de gebruikte of gegenereerde gegevens,
 - de mogelijkheid om regionale verschillen binnen het grondgebied aan te tonen en
 - de perceptie die inwoners hebben van hun buurgebieden, bijvoorbeeld aangrenzende buurten, gemeentes, regio's of landen. De levenskwaliteit van een bepaald gebied gerepresenteerd op de kaarten is dus mede afhankelijk van de manier waarop de inwoners van dat gebied hun leven vergelijken met dat van de inwoners van aangrenzende gebieden.

CONCLUSIES VOOR BELGIË

De studie bevat geen specifieke conclusies betreffende België of de Belgische gewesten (de casestudies hebben geen betrekking op ons land). Figuur 2 belicht echter wel enkele subregionale verschillen in België met betrekking tot de samengestelde hoofdindex. Uit de kaart blijkt dat de index voor levenskwaliteit over het algemeen lager is in Wallonië, met name in de arrondissementen Luik, Namen, Charleroi en Thuin, terwijl de arrondissementen in het zuiden van het gewest hoger scoren. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft een vrij hoge indexwaarde (lichtgroen). Wat het Vlaamse Gewest betreft, zijn er aanzienlijke verschillen tussen de oostelijke gemeenten (vooral Tongeren en Maaseik) en de westelijke gemeenten, vooral Diksmuide, Leper, Gent en Tielt.

Wanneer we België vergelijken met haar buurregio's, zien we dat de Belgische arrondissementen bijzonder slecht scoren op de derde index 'levensbloei' in vergelijking met Nederland of Luxemburg (Duitsland vertoont echter ook meer contrasterende resultaten, net als Noord-Frankrijk dat ook zeer laag scoort op deze index). De verschillen tussen het noorden en het zuiden van België zijn ook duidelijker bij de index "levensonderhoud": de Vlaamse arrondissementen scoren zeer goed (zij het in mindere mate voor Gent en Antwerpen) – naar het voorbeeld van Zuid-Duitsland en Oostenrijk – in tegenstelling tot Wallonië, waar de arrondissementen het veel minder goed doen (en meer aanleunen tegen Noord-Duitsland, Frankrijk of Nederland). De subindexcijfers geven dus een genuanceerder beeld van de subregionale verschillen binnen België, maar ook in vergelijking met de aangrenzende regio's. In het algemeen kunnen de resultaten van het scorebord verrassend lijken en is er meer onderzoek nodig. Dit zowel vanuit analytisch als methodologisch oogpunt, met name gezien de door de auteurs gesignaleerde beperkingen aangaande de beschikbaarheid en de kwaliteit van de gegevens.

ALGEMENE AANBEVELINGEN

In de studie worden er enkele beleidsaanbevelingen gegeven voor lidstaten en regionale en lokale autoriteiten:

- × Maak gebruik van de ervaringen en goede praktijken van anderen bij het ontwikkelen en verbeteren van hun eigen meet- en monitoringsystemen in overeenstemming met het voorgestelde kader voor levenskwaliteit;
- × Overweeg de inspanningen om de levenskwaliteit van de burgers te meten in samenhang met de ontwikkelingsstrategieën en -doelstellingen om te zorgen voor een goede aansluiting tussen indicatoren en doelstellingen.

Integratie van het concept levenskwaliteit in de evaluatie van het beleid zou bijzonder relevant zijn voor de sturing en monitoring van het effect van Europese en nationale financiering voor het bestrijden van ongelijkheid in de levenskwaliteit op regionaal niveau:

- × De mogelijke negatieve gevolgen van bezuinigingsbeleid moeten worden beoordeeld voordat het wordt uitgevoerd. Deze beleidsmaatregelen zijn doorgaans van invloed op de levenskwaliteit (bv. gezondheidszorg, onderwijs, vervoer, digitale connectiviteit en huisvesting) en de mogelijk negatieve effecten ervan moeten dan ook zorgvuldig worden overwogen;
- × Er moet voorrang worden gegeven aan investeringen ter bevordering van het economisch herstel die tevens verband houden met positieve resultaten op het gebied van levenskwaliteit;
- × Analyses op nationaal NUTS 1 of zelfs NUTS 2-niveau zijn te geaggregeerd om territoriale verschillen in levenskwaliteit vast te stellen. Door het TQoL-kader te gebruiken voor monitoringdoeleinden op regionaal en lokaal niveau kunnen overheden deze valkuilen (in ieder geval gedeeltelijk) vermijden.

Er moet een beter evenwicht komen tussen subjectieve en objectieve indicatoren, aangezien de eerstgenoemde in de huidige praktijk ondervertegenwoordigd zijn. Het officiële statistische systeem

- de EU en de nationale bureaus - moet erop gericht zijn feitelijke, objectieve, betrouwbare en vergelijkbare informatie en statistieken te verstrekken die verder reiken dan het EU-, het nationale en het regionale NUTS 2-niveau.

De burger moet centraal staan. Dit betekent dat de behoeften van de burgers het uitgangspunt vormen voor discussies over de levenskwaliteit: het betrekken van de burgers bij het definiëren van wat levenskwaliteit voor hen betekent; het betrekken van de burgers bij de werkzaamheden voor de ontwikkeling van systemen voor het meten van levenskwaliteit; het gebruik maken van bestaande platforms voor raadpleging/overleg van de burgers; de op feiten gebaseerde aanpak zou de autoriteiten in staat stellen bij het meten van levenskwaliteit onderscheid te maken tussen misvattingen en feitelijke gegevens; het bevorderen van een nieuwe golf van representatieve overlegprocessen gericht op de selectie en het gebruik van indicatoren voor levenskwaliteit in de gehele EU.

AANBEVELINGEN VOOR TOEKOMSTIG ONDERZOEK

De auteurs suggereren eerst een reeks ideeën voor toekomstige samenwerking tussen ESPON, EUROSTAT, de OESO en de VN en stellen voor beroep te doen op alle relevante actoren om samen een **infrastructuur voor de berekening van de territoriale levenskwaliteit** op te bouwen. Belangrijke knooppunten van de “TQoL”-rekeninfrastructuur zouden de laboratoria voor de meting van de territoriale levenskwaliteit zijn, waar de volgende vragen zouden kunnen worden gesteld: wat willen we bereiken met een politiek programma? Waarom en in welke mate zal de territoriale levenskwaliteit worden aangetast? Hoe kunnen we de directe resultaten van beleidsprogramma's en de bredere effecten op de levenskwaliteit meten? Wie moet erbij betrokken worden en hoe? In dit verband bevelen de auteurs aan een **Europees platform** te ontwikkelen ter ondersteuning van de meting van de territoriale levenskwaliteit en de toepassing van een op de burger gerichte aanpak op verschillende grondgebieden in Europa.

Ten tweede stellen de auteurs ook twee onderzoeksrichtingen voor om de theoretische grondslagen van de meting van de territoriale levenskwaliteit te consolideren:

- × De “menselijke behoeften matrix”, ontworpen door de Chileense econoom Manfred Max-Neef als een instrument voor besluitvorming;
- × Weber's visie van “duurzaamheid als een poëtisch proces”.